

Стан освітньої підготовки та її роль в економічному розвитку України

Слатвінський М.А., к.е.н., доцент

Вища освіта здійснює прямий вплив на соціально-економічні процеси, що забезпечують перехід до постіндустріального суспільства, суспільства знань. Вона є одним із ключових елементів економічного зростання економіки країни. В таких умовах зростає роль знань, їх якість, рівень науковості, ґрунтовності.

Даний вплив здійснюється через три основних механізми [1]: освіта призводить до підвищення продуктивності робочої сили, внаслідок чого збільшуються обсяги виробництва; високий рівень освіти сприяє технічним інноваціям, які, в свою чергу, зумовлюють економічне зростання шляхом вдосконалення виробничих процесів, удосконалення ресурсів та покращення якості продукції; відбувається посилення економічного зростання через полегшення передачі знань і прийняття нових технологій.

В економічно розвинених країнах світу відзначається з половини ХХ ст. глобальна експансія вищої освіти, що має чітке соціально-економічне підґрунтя, зокрема, відбувається становлення постіндустріального суспільства, постійне виникнення нових технологій та їх удосконалення, зростання добробуту та покращення інфраструктури, що і зумовлює необхідність у робочій силі відповідного освітнього рівня. Крім того, навіть в кризових умовах, особи, що мають вищу освіту є більш затребуваними на ринку праці. Так, згідно дослідження, проведеного Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), серед осіб з вищою освітою безробіття збільшилось тільки на 1,4 % за 2008–2010 рр. (з 3,3 до 4,7 відсотка), тоді як серед осіб, що мають середню освіту, безробіття збільшилось за цей період на 2,7 % (з 4,9 до 7,6 відсотків) [2]. Однак, в країнах ЄС спостерігається відставання ринку праці при переході до постіндустріального суспільства – серед зайнятого населення віком 25-34 років чверть осіб із вищою освітою

зайняті на посадах/роботах, для яких вища освіта не потрібна [4], що не є проблемою, адже освіта повинна розвиватись швидше від виробництва, що слугує додатковим чинником економічного прогресу.

Дещо інша ситуація в цій сфері в Україні. Так, за 2002–2011 роки кількість людей з повною вищою освітою збільшилася майже на 2 млн. чол., а в розрахунку на 1000 чол. віком десять років і більше їх представництво досягло 192 чол. (загальна кількість населення віком десять років і старше скоротилася за цей час майже на 4 млн. чол.) [4]. При цьому дане збільшення відбувається, основним чином, за рахунок ВНЗ III-IV рівнів акредитації, тобто прослідковується прагнення серед населення країни одержати саме повну вищу освіту.

Разом з тим, внаслідок масового доступу до вищої освіти погіршується доступність високого соціального статусу внаслідок значної конкуренції на ринку праці, а також виникають проблеми невідповідності між отриманим освітньо-кваліфікаційним рівнем і фактичним кваліфікаційним рівнем, якого потребує виконувана робота (у 2011 році в Україні 3,5 млн. чол. з вищою освітою працювали на посадах клерків або в робітничих професіях [4]).

Невідповідність такої кількості осіб з вищою освітою існуючому технологічному укладу призводить до економічного відставання країни. Україна, яка не поступається за освітнім рівнем населення більшості високорозвинених країн, у 4-5 разів відстає від них за показником середньодушового валового національного доходу [4]. На зниження конкурентоспроможності власної продукції, що проявляється у постійному зменшенні виробництва високотехнологічної продукції в Україні, впливає також і якість освітньої підготовки (протягом останніх 10 років вища освіта і наука України, за сукупними показниками, перемістилася з 32-го на 41-е місце у світі і почала поступатися навіть Кембриджському університету [3]), та збереження висококваліфікованих кадрів.

Звісно, кількісна та якісна характеристика освітньої підготовки населення не відзначає пряму залежність між нею та рівнем розвитку держави,

однак держава має провідну роль в управлінні економічним зростанням і, таким чином, може впливати на нього, сприяючи підвищенню рівня людського розвитку.

Отже, вичерпавши сировиннопереробні, низькотехнологічні напрями свого розвитку, Україна, на даний час, має переорієнтовуватись на перехід до постіндустріального суспільства, роблячи ставку виключно на людський капітал, а не на природні, інфраструктурні чи промислові ресурси. В умовах даного переходу вирішення проблеми надлишкової освіти слід шукати в створенні сприятливих умов для повної і продуктивної зайнятості населення в умовах нового постіндустріального укладу, включити конкурентоспроможну науку і передову освіту в число головних двигунів своєї економіки. Політика має бути спрямована не тільки на розширення можливостей вибору робочих місць, а й на формування нової моделі трудової поведінки, в якій увагу зосереджено на змісті виконуваної роботи і можливостях розвитку, а не тільки на розмірі зарплати або інших матеріальних вигод.

Література:

1. Арєцки Р. Степени развития / Р. Арєцки, М. Квинтин // Финансы и развитие. – 2013. – № 1 (Вып. 50). – С. 42–46.
2. Ван Дамм Д. Инвестиции в человека / Д. Ван Дамм, К. Хекманн, Э. Вийутре // Финансы и развитие. – 2012. – № 4 (Вып. 49). – С. 20–21.
3. Згуровський М. Вища освіта на зламі суспільного розвитку [Електронний ресурс] / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2013. – № 5. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/vischa-osvita-na-zlami-suspilnogo-rozvitku.html>
4. Ткаченко Л. Українські дипломи на ринку праці [Електронний ресурс] / Л. Ткаченко // Дзеркало тижня. – 2012. – № 44. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/ukrayinski_diplomi_na_rinku_pratsi__pro_problemu_nevidpovidnosti_osvitno-kvalifikatsiynih_struktur_r.html